

ÖLÜMÜNDEN KIRK YIL SONRA

T7 58137

Ahmed Haşim

Yazan : HASAN REFİK ERTUĞ

Ahmed Haşim zamanın genç kuşağının sevgilisiydi. Ağdalı dili bıraktıktan sonra büsbütün sevilir, zevkle okunur, aranır olmuştu.

TÜRK şiirinin aşılması zor doruğu Ahmed Haşim, 4 haziran 1933 pazar günü gözlerini, çok sevdiği dünyaya kapamıştı. Demek, aradan 40 yıl geçmiş. Halbuki, onun tabutunu Bahariye Caddesinde Altıyol ağzına indiren büyük kalabalığı, hâlâ görüyor gibiyim. Çoğunlukla gençlerden meydana gelen bu hüznü kabile arasında ben de vardım. Mülkiye'den hocamız olan Ahmed Haşim'in ölümü hepimizi kederlere boğmuştu: Onun ölüme sürüklendiğini, bugün değilse bile yarın aramızdan ayrılacağını bildiğimiz halde... Ahmed Haşim'i ölüme götüren üremi, vücudundaki son direnmeleri hızla yeniyor, onu toprağa yaklaşıtıyordu. Korku ile beklenen acı haber, bir pazar günü duyuldu. Akşam

üzeri, Kadıköy Bahariye'deki küçük apartmanın ufacık dairesine dolmuştu. O günlerin parlak, şöhretli iki genç doktoru da aramızdaydı: On yıl kadar önce ölen Prof. Dr. İhsan Rıfat Sabar ile geçen yıl aramızdan ayrılan Dr. Fazıl Şerafettin Bürge, fedakârca tedavilerine rağmen onu kurtaramamış olmanın üzüntüsü içindeydiler.

Ahmed Haşim, o günkü genç kuşağın, yirmisi ile kırkı arasında bulunan aydınların sevgilisiydi. Şiirinde ve yazılarında, ağdalı dili bıraktığı son 8 - 10 yıldan beri artık büsbütün sevilir, zevkle okunur ve aranır olmuştu. Diyebilirim ki, o yılların Türk Şiir ve Edebiyatının iki büyük anıtı olan Yahya Kemal ile Ahmed Haşim arasında, Türk gençliği ve

BİR ŞİİRİ SADELEŞTİRMEK

O BELDE, Ahmed Haşim'in en güzel şiirlerinin başında gelir. Bu şiiri aynen yayınlarken, karşı sayfada da arkadaşımız Şevket Hıfzı (Şevket Rado) tarafından yapılan sadeleştirme-sini sunuyoruz. Şevket Hıfzı bu hususta şöyle diyor:

O BELDE

Denizlerden
Esen bu ince havâ saçlarıyla eğlensin.
Bilsen
Melâl-i hasret ü gurbetle ufk-ı şâma bakan
Bu gözleriyle, bu hüznünle sen ne
dilbersini

Ne sen,
Ne ben,
Ne de hüsnünde toplanan bu mesâ,
Ne de âlâm-ı fikre bir mersâ
Olan bu mâi deniz,
Melâli anlamıyan nesle âşinâ değiliz.
Sana yalnız bir ince tâze kadın,
Bana yalnızca eski bir budala
Diyen bugünkü beşer,
Bu sefil iştihâ, bu kirli nazar,
Bulamaz sende bende bir mâ'nâ,
Ne bu akşamda bir gam-ı nermîn,
Ne de durgun denizde bir muğber
Lerze-i istiftâr ü istiğnâ.
Sen ve ben
Ve deniz
Ve bu akşam ki lerzesiz, sessiz
Topluyor bôy-ı rûhunu göyâ,
Uzak
Ve mâi gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak
Bu nefy ü hicre müebbed bu yerde
mahkûmuz...

O belde?
Durur menâtik-i dîşîze-i tahayyülide;
Mâi bir akşam
Eder üstünde dâimâ ârâm;

Etéklerinde deniz
Döker ervâha bir sükûn-ı menâm...
Kadınlar orda güzel, ince, sâf, leylidir,
Hepsinin gözlerinde hüznün var,
Hepsi hemşiredir veyâhut yâr;
Dilde tenvîm-i ıztırabı bilir
Dudaklarındaki giryende bûseler, yâhut,
O gözlerdeki nîlî sükût-ı istifhâm.
Onların rûhu şâm-ı muğberden
Mütেকâsif menekşelerdir ki
Mütemâdî sükûn ü samtı arar;
Şu'le-i bî-zıyây-i hüzn-i kamer
Mültecî sanki sâde ellerine.
O kadar nâtûvân ki, ah, onlar,
Onların hüzn-i lâli ü müştereki,
Sonra dalgın mesâ, o hasta deniz,
Hepsi benzer o yerde birbirine...
O belde
Hangi bir kıt'a-i muhayyelde?
Hangi bir nehr-i dör ile mahdûd?
Bir yalan yer midir? veyâ mevcûd,
Fakat bulunmıyacak bir melâz-ı hulyâ mı?
Bilmem... yalnız
Bildiğim sen ve ben ve mâi deniz
Ve bu akşam ki eyliyor tehzi
Bende evtâr-ı hüzn ü ilhâmı,
Uzak
Ve mâi gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak,
Bu nefy ü hicre müebbed bu yerde
mahkûmuz.

Ahmed Haşim

«Birkaç ay, geceli gündüzlü uğraşarak, O BELDE'yi sadeleştirirken Haşim'i kırmamaya, hattâ incitmemeye çalıştığımı söylemek isterim. Belki şiirin yüzde seksenini Haşim'in yazdığı gibi bıraktıktan sonra, anlaşılmasız olmuş yüzde yirmisini aydınlığa çıkarırken, Haşim'in edasını bozmamaya çalıştığımı takdir edeceğinizi umuyorum. Şüphesiz bu aydınlığa çıkarma gayreti sırasında şiirin dokunduğum kısımları zedelenmişse de kanaatimce yok ol-

muş değildirler. Bugünkü nesiller için anlaşılmasız ve dolayısıyla okunmaz olmuş bu harikulâde şiirin edebiyatımızın karanlıklarında derin bir uykuya dalmasına gönlüm razı olmadığı için bu işi yaptım. Kusurlarımdan dolayı Allah beni sevgili Haşim'in manevî hışmına uğramaktan korusun, diyerek deneme-yi, Haşim'in şiirini ve benim yaptığım sadeleştirmeyi karşı karşıya gelmek üzere yayınlıyor, hükmü vermeyi sizlere bırakıyorum.»

O BELDE

Denizlerden
Esen bu ince hava saçlarıyla eğlensin.
Bilsen
Hasret ve gurbet acısıyla akşam ufkuna
Bu gözlerinle, bu hüznünle sen ne
Ne sen,
Ne ben,
Ne güzelliğinde toplanan bu akşam,
Ne de fikir elemlerine bir liman
Olan bu mavi deniz,
Melâli anlamayan nesle âşinâ değiliz.
Sana yalnız bir ince taze kadın,
Bana yalnızca eski bir budala
Diyen bugünkü gidiş,
Bu düşkün iştiha, bu kirli bakış,
Bulamaz sende bende bir ma'nâ,
Ne bu akşamda bir yumuşak keder,
Ne de durgun denizde bir küskün
Gizleniş ürpertisi ve nazlanma.
Sen ve ben
Ve deniz
Ve bu akşam ki çırpıntısız, sessiz,
Topluyor ruhunun kokusunu gûyâ,
Uzak
Ve mavi gölgeli bir beldeden ayrı kalarak
Bu sürgüne biz hep bu yerde
O belde?
Durur hayalin bâkir bölgelerinde;
Mavi bir akşam

Gezer üstünde daima, her an;
Eteklerinde deniz
Döker ruhlara uykuyu sessiz...
Kadınlar orda güzel, ince, sâf, leylîdir;
Hepsinin gözlerinde hüznün var,
Hepsi hemşiredir veyahut yâr;
Gönülde ıztırabı uyutmayı bilir
Dudaklarındaki ağlamaklı buseler, yâhut,
O gözlerindeki mavi soran susuş.
Onların ruhu küskün akşamdan
Birikmiş menekşelerdir ki
Hep sessizliği ve sükûtu arar;
Mahzun ayın ziyasız şûlesi
Sığınmış sanki sade ellerine.
O kadar mecalsiz ki, ah, onlar,
Onların dilsiz ve ortaklaşa hüznü,
Sonra dalgın akşam, o hasta deniz
Hepsi benzer o yerde birbirine...
O belde
Hangi bir kıt'ada veya yerde?
Hangi bir uzak nehirle çevrili?
Bir yalan yer midir veya belirli,
Fakat bulunmayacak bir hülya şehri mi?
Bilmen... yalnız
Bildiğim sen ve ben ve mavi deniz
Ve bu akşam ki titretiyor, sessiz
Bende hüznün ve ilham tellerini,
Uzak
Ve mav gölgeli bir beldeden ayrı kalarak,
Bu sürgüne biz hep bu yerde

mahkûmuz.

Ahmed Haşim — Şevket Hıfzı

aydınları tercih yapmakta âdetâ zorluk çekiyor; çoğu, ikisini de seviyor, sayıyor, arıyor ve candan bağlı bulunuyorlardı.

Ahmed Haşim, yüksek öğrenim gençliği arasında daha fazla tanınmıştı. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde ve Mülkiye Mektebi'nde (Siyasal Bilgiler) yıllardan beri hocalık yapıyordu. Öğrencilerine yakınlaşmayı bilmiş, onlara sadece ders konularını anlatmakla yetinmemiş, Türk dilinin, Türk edebiyatının, hattâ Atatürk devrimlerinin meselelerini görüşüp tartışmaktan kaçınmamıştı. Fransız kültürüyle işlenen Türk zekâsı, Ahmed Haşim'e üstün bir kişilik kazandırmıştı.

Ahmed Haşim, Bağdad'ın Osmanlı ülkesi içinde olduğu bir tarihte 1885 yılında doğmuştu. Annesi ince bir İstanbul hanımıydı, oğlu henüz altı yaşında iken ölmüştü. Haşim, çocukluğunda zayıf ve hastalıklıydı. Babasının Fizan mutasarrıfı olması üzerine aile, Haşim henüz küçük yaşta iken İstanbul'a yerleşmiştir. 12-13 yaşlarında Galatasaray lisesine yatılı öğrenci olarak yazılmıştır. Lisede yakın arkadaşları arasında Hamdullah Subhi (Tanrıöver), Abdülhak Şinasi (Hisar), iktisatçı Münir, Dr. Tefvik, İzzet Melih (Devrim) vardır.

Galatasaray öğrenciliğinin daha ikinci yılında şiirle ilgilenmeye başlayan Haşim'in, ilk okuduğu Fransızca kitaplar Chrysantheme ve Grasiella'dır. Sembolistleri sevmeye başlamıştır. Edebiyat öğretmeni Ahmed Hikmet (Müftüoğlu), öğrencisini bu yüzden «şâir» diye çağırırdı. Hiç ummadığı hâlde, Haşim'in Servet-i Fünûn'a gönderdiği ilk şiirleri ve yazıları bile yayınlanmıştı.

1907'de Galatasaray'ı bitirmiş, yüksek öğrenime girmeden Reji İdaresinde memur olmuştur. 1909 yılında İzmir lisesi Fransızca öğretmenliğine atanmıştır. İzmir, onun fikir ve duygu hayatının gelişmesinde önemli yer tutmuştur. Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile orada tanış-

mış, kısa zamanda sıkı fıkı arkadaş olmuşlardır.

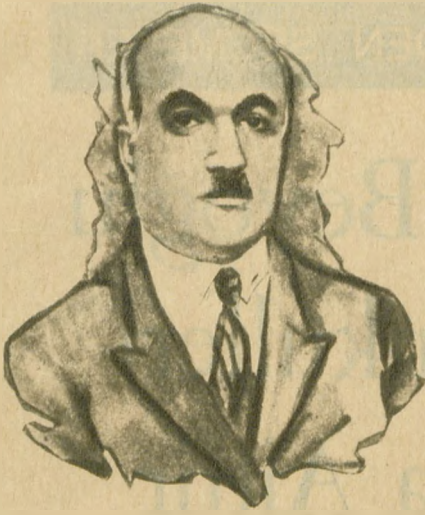
1912 yılında İstanbul'a dönen ve yine memurluğa geçen Ahmed Haşim, Birinci Dünya Savaşı başlayınca topçu yedek subayı olarak Çanakkale'de, Aydın'da hizmet gördü. Savaş bitince yine İstanbul'a geldi. Bir yandan memurluk yaparken, bir yandan da (1918 sonları) Güzel Sanatlar Akademisi'nde hocalığa başladı. Bu hocalığı, kısa aralıklarla ölümüne kadar sürdü.

1925'te Paris'e gitti, 3-4 ay kaldı; Fransız şair ve yazarlarıyla tanıştı; Mercure de France'da Türk edebiyatı hakkında yayınladığı bir makale ile takdir topladı.

1927 yılında Mülkiye Mektebi'nde de hocalığa tayin edilmiştir.

1928 yılında iki aylık bir Paris seyahati daha yaptı. Fakat yabancı ülkelerle pek ilgilenmiyor, bütün sevgisini İstanbul'a bağlıyordu: «Dostlarım ve düşmanlarım hep İstanbul'dadır, haydi dostlarımın vaz geçeyim, fakat düşmanlarımdan nasıl ayrılırım?» derdi.

Ahmed Haşim, ölümünden bir yıl öncesine kadar karşımızda sapaşağlam, dipdiri bir heykel gibi yükselirdi. Canlılığın ve sağlığın bir örneği gibiydi. 1932 yılı yazında böbreklerinden hastalanmış, bir süre evinde yalnız başına hastalığıyla savaşıyor, sonra Alman hastanesine yatmıştı. Bir süre tedaviden sonra hastaneden çıkmış, fakat eski sağlığını bulamamıştı. Sapsarı bir yüzle dolaşıyordu. Doktorları, Viyana'ya gitmesini sağlık verince, onu bir kış gününün akşamında gözlerimiz yaşlı Sirkeci garından selâmetlemiştik. Viyana dönüşü, biraz düzelmiş, fakat iyileşememişti. Ölümünden 40 gün kadar önce Mülkiye'de ve Güzel Sanatlar'da son derslerini vermiş, bir daha evinden çıkamamıştı. Öldüğü gün başucunda bulunan iki doktoru da, artık ilâçların ve tedavinin faydasızlığını görmüşlerdi. Saat 14.55'te, Haşim son nefesini vermiş. Onu, 5 haziran 1933 pazar-

Ahmed Haşim

tesini günü Eyüp'ün Halic'e bakan bir yamacındaki mezarına bıraktık. Belki bugün kabri bile kaybolmuştur.

AHMED HAŞİM'İN KİŞİLİĞİ

Ahmed Haşim'de sevinç, istihza ve ihtiras incelmış, zekâ hâlini almış, şahsiyetinde, hayat ve tabiatın etkileri birbirini tamamlamıştır. Haşim, tabiatın zor devşirilen bir yemişi saydığı sanatı, kutsal bir ürün gibi severdi. İsmail Habib Sevük diyor ki: «Onun ne verdiğini biliyoruz: Bir avuç şiir ve bir demet nesir. Bir dağ tepesinden birkaç parça lâv fırlar. Bunlar, o dağ içinde bir volkan olduğunu gösteren işaretlerdir. Haşim eser değil, işaret verdi. Asıl eser, volkanın içinde kaldı... Haşim sönmeden öldü.»

Peyami Safa, onu anlatan yazısının sonunda şöyle diyor: «Ahmed Haşim, az içtimâî bir mahlûktu, çünkü çok şâirdi.»

Ahmed Hamdi Tanpınar: «Bir gün, bu son 20 - 30 senenin fikir ve sanat hayatını toplu olarak tetkik edecek olanlar, onun kendinden sonra gelen nesil için nasıl bir mürşid olduğunu göreceklerdir.

Nurullah Ata haklıdır: İstikbalin sanat tarihinde bu devrin adı Haşim Devri'dir» diye yazıyor.

Nurullah Ata'ya da Haşim için şu hüküm veriyor: «Bence o, zamanımızın en iyi ve en hakiki Türk şâiri idi. An'ane-mizi takip etmedi, onu genişletti.»

Ahmed Haşim'in «Çıktığın Geceler» başlıklı şiirinin bugünkü dile tarafımızdan çevrilen bir parçasını aşağıya alıyoruz:

Rüyada görülen sarı bir yüz gibi sessiz,
Tenha ufuktan görünürsün sessiz.
Yüzünden akan aydınlığın sonsuz hüznü,
Her ruha döker bir hıçkırıklı sıla hasreti,
Bir sıla hasreti ki, hep geçmişe ait:
Günlerle ölen hatıralar... her şeyi durgun,
Her şeyi gülüşlerle dolu mutlu geçmiş...
Bir an sevilmiş, unutulmuş kederli
Rüyalı kadın gözleri... sakın gökler:
Sislerde solan gizli pırıltılar gibi dargın.
Akşamları dökülen hayal renkleri gibi şüpheli,
Suskun yüzünde güzel, belirsiz ve bırakılmış...

Aslındaki şiiriyeti hayli kaybetmiş olan bu mısralar, genç kuşakların Haşim'e yaklaşması için bir yol açacaksa ne mutlu.

Ölümünden 40 yıl sonra bugün, Ahmed Haşim, Türk şiir ve edebiyatının parlaklığını kaybetmemiş bir yıldızdır. Bundan sonra da parlamakta devam edecek gibi görünüyor.

İşte onun bitiremediği son manzumesinden elde bulunan iki mısra:

Bir kuş düşünür bu bahçelerde,
Altın tüyü sonbahâra uygun.

Ne kadar düşündürücü bir hayal gücü ve ne kadar saf bir Türkçe. 48 yaşında ölen Ahmed Haşim, daha 15 - 20 yıl yaşasaydı, dil ve hayal gücü bakımından ulaşacağı yüksekliği ve Türk şiirine kazandıracığı eserleri düşünmek bile heyecan veriyor. Onu sevmekte ve ona bağlı olmakta haklıyız, sanıyorum.

